

Beste leerling,

Dit document bevat het examenverslag van het vak geschiedenis vwo, tweede tijdvak (2016). In dit examenverslag proberen we zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de examenvragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag.
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In bijlage 1, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting op deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
1	1	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Door de examentips uit stappenplan examenvraag te gebruiken ('markeer kernwoorden' & 'zoek bij welk stukje uitleg deze kernwoorden horen') kon je bepalen waar in de geschiedenis je de gebeurtenissen die hier worden genoemd kon plaats. Ook kon je het stappenplan chronologievragen dat in het avondprogramma is behandeld gebruiken: stap I en II van dit stappenplan komen overeen met de examentips uit stappenplan examenvraag. De volgende kernwoorden verwijzen naar de periodes uit de aantekeningen die je tijdens de cursus hebt gekregen: "fascisme", "revolutie", "samenwerking binnen Europa", "Griekse kolonisten/stadstaat", "grond in leen", "koningen alleen verantwoording schuldig aan God".
2	2	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Voor de beantwoording van het eerste gedeelte van deze vraag had je op de eerste plaats kennis van de kenmerkende aspecten nodig. Deze kennis (A) moest je vervolgens koppelen aan de inhoud van de bron (B). Het verband waar het hier om ging was een vergelijking. Om dit verband aan te tonen had je gebruik kunnen maken van met name stap II van het stappenplan examenvraag.
		2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om de laatste twee deelvragen van deze vraag te beantwoorden had je kennis nodig van de radicale verlichting. Allereerst moest je kenmerken van deze radicale verlichting (A) vergelijken met de bron (B), het verband waar het hier om ging was een verschil, te zien aan het woord 'afgewezen' in de vraag. De laatste deelvraag was puur een kennisvraag. De benodigde informatie om deze vraag te beantwoorden vind je in het blok Radicale en gematigde verlichting van de uitleg Verlichting.
	3	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Bij deze vraag moest je allereerst gebruik maken van Stap II van het stappenplan examenvraag: je moest de bijzondere positie van de Bataven (A) uit de bron (B) halen. Het verband was een vergelijking.
		3	III	Welke stappen moest je zetten? Vervolgens moest je beredeneren (wederom stap II van het stappenplan!) waarom de volkeren van economisch belang en van militair belang waren. Hiervoor was enig inzicht vereist: waarom zouden de Romeinen economisch en militair voordeel hebben gehad van de overwonnen volkeren? Alleen je kennis, die je kon vinden in het blok Grieken en Romeinen, onderdeel van de uitleg Prehistorie & Oudheid, was hier dus niet genoeg. De extra stap die je nodig had was het motief dat de Romeinen zouden hebben om de volkeren te veroveren.
3	4	4	I	Benodigde algemene kennis en vaardigheden: Om deze vraag te kunnen beantwoorden hoefde je eigenlijke enkel goed te lezen en te tekstverklaren. Op deze manier kon je, door logisch nadenken, de redenen bedenken waarom de Islam zich in de situatie in de bron makkelijk kon verspreiden. Hiervoor was verder geen diepgaande kennis vereist.
		5	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag op te lossen kon je gebruik maken van de uitleg in het blok Bronnen beoordelen. Het argument bij betrouwbaarheid in de rij 'Schrijver' kon je hier opweg helpen. Deze argumenten moest je vervolgens uit de bron halen, hiervoor hoefde je enkel nog tekst te verklaren.

4	6	1	III	Welke stappen moest je zetten? Je moest hier de bevolkingsafname van de Indiaanse bevolking (A) koppelen aan een probleem (B) voor de Spanjaarden. Hiervoor had je allereerst kennis nodig van de kolonisatie van Amerika. Daarnaast had je inzicht nodig om het probleem te bepalen. De extra stap schulde hier dus in het opmerken van het feit dat de Spanjaarden arbeidskrachten tekort zouden komen. Het verband was hier een ontwikkeling.
		1	II	Welke stof kon je gebruiken? Met behulp van je kennis over het kenmerkende aspect van de transatlantische slavenhandel, dat is behandeld in de uitleg over de vroegmoderne tijd kon je hier tot de conclusie komen welke oplossing de Spanjaarden uiteindelijk hadden gekozen voor hun probleem.
7	4	II	Welke stof kon je gebruiken? Bij deze vraag moest je je kennis over de Unie van Utrecht (1576) (A), die je kon vinden in het blok Verloop opstand, onderdeel van de uitleg Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, koppelen aan de woorden overwinning en nederlaag (algemene kennis) (B). Op deze manier kon je met behulp van je kennis over het tot stand komen van de Unie van Utrecht en met behulp van Stap II van het stappenplan examenvraag tot het juiste antwoord komen.	
8	1	I	Benodigde algemene kennis en vaardigheden: tekstverklaren. Door middel van goed lezen kon je uit de tekst de politieke koers van de Staten-Generaal halen. Kennis van het feit dat zij in deze tijd op zoek gingen naar een nieuwe vorst (blok 3 van de uitleg Republiek) kwam hierbij van pas, maar was niet noodzakelijk.	
	2	II	Welke stof kon je gebruiken? In blok 3 van de uitleg Republiek stond omschreven welke politieke koers de Staten-Generaal na 1588 kozen. Door deze kennis (A) uit de bron (B) te halen kon je tot je antwoord komen. Het ging hier om een vergelijking volgens stap II van het stappenplan examenvraag.	
9	2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag te beantwoorden was kennis en inzicht vereist. Allereerst moest je kennis hebben over de oprichting van de VOC, welke terug te vinden was in het blok 17e eeuw, Gouden Eeuw, onderdeel van de uitleg Republiek. Vervolgens moest je beredeneren hoe elk van de genoemde gebeurtenissen (A) opgelost kon worden door de oprichting van de VOC (B). Om tot de goede tussenstappen te komen was inzicht vereist, daarom is deze vraag in categorie III geplaatst. Het redeneerschema (ontwikkeling) in stap II van het stappenplan examenvraag kon je hierbij helpen.	
10	3	II	Welke stof kon je gebruiken? Bij deze vraag moest je drie keer je kennis (over de moedernegotie en twee kenmerkende aspecten) (A) koppelen aan de bron (B). Stap II van het algemeen stappenplan kon je hierbij helpen, het verband was een vergelijking, onder andere te zien aan het signaalwoord 'illustreren'. De kennis over de kenmerkende aspecten en de moedernegotie kon je terugvinden in het blok 17e eeuw, Gouden Eeuw, onderdeel van de uitleg Republiek.	
11	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag op te lossen moest je je kennis over het sociaal contract volgens Locke (A) koppelen aan de bron (B). Het verband, volgens Stap II van het stappenplan examenvraag, was hier een vergelijking. De benodigde kennis kon je terugvinden in het blok Radicale en gematigde verlichting van de uitleg Verlichting.	
12	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Het gaat hier om een vraag waarbij alleen je kennis over de Cahiers des Doléances voldoende was. Deze kennis kon je terugvinden in blok 4 van de uitleg Verlichting, Franse Revolutie.	

13	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag te beantwoorden moest je je kennis over de grondwet van 1791 (A), welke is behandeld in het blok Franse Revolutie tijdens de uitleg Verlichting, koppelen aan de bron (B). Stap II van het stappenplan examenvraag kwam hier goed van pas, het verband is een vergelijking (overeenkomst).	
14	4	II	Welke stof kon je gebruiken? Je moest hier je kennis over de kenmerkende aspecten van de achttiende en de negentiende eeuw (A), welke te vinden is in de blokken van de Republiek en de Verlichting koppelen aan de bron (B). Het verband was hier een vergelijking (overeenkomst). Stap II van het stappenplan examenvraag kon je helpen om hier tot een juist antwoord te komen.	
5	15	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Door de examentips uit stappenplan examenvraag te gebruiken ('markeer kernwoorden' & 'zoek bij welk stukje uitleg deze kernwoorden horen') kon je bepalen waar in de geschiedenis je de gebeurtenissen die hier worden genoemd kon plaatsen. Ook kon je het stappenplan chronologievragen dat in het avondprogramma is behandeld gebruiken: stap I en II van dit stappenplan komen overeen met de examentips uit stappenplan examenvraag. De volgende kernwoorden verwijzen naar de periodes uit de aantekeningen die je tijdens de cursus hebt gekregen: 'Republiek'/'handelspost', 'President Kennedy'/'televisie', 'spoorlijn'/'stoomtrein', 'economische wereldcrisis', 'Tweede Wereldoorlog', 'democratische revolutie'.
6	16	2	III	Welke tussenstappen moest je zetten? Allereerst had je kennis nodig van de Industriële Revolutie, welke terug is te vinden in blok 6 van de Verlichting en in blok 1 van Duitsland. Vervolgend was inzicht vereist om element 1 (A) en element 2 (B) met elkaar in verband te brengen. Het stappenplan examenvraag kon je hierbij helpen - het verband was een ontwikkeling - maar de tussenstappen moest je hier zelf bedenken en kon je niet door bijvoorbeeld tekstverklaren uit de gegeven informatie halen met behulp van je kennis. Daarom is deze vraag in categorie III geplaatst.
		2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag te beantwoorden had je kennis nodig van het modern imperialisme. Dit begrip is behandeld in blok 1 van de historische context Duitsland. Vervolgens moest je dit begrip (A) koppelen aan gegeven 3 uit de vraag (B). Het verband was een overeenkomst. Stap II van het stappenplan examenvraag kon dit inzichtelijker voor je maken.
17	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: het feit dat Duitsland voor 1871 vrijwel geen koloniën had en Engeland en Frankrijk zeer veel is niet behandeld tijdens de cursus: het behoort tot de stof uit de grote bak.	
18	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Je moest hier de situatie in Duitsland na de Tweede Wereldoorlog (A) koppelen aan je kennis over het worden van een Republiek (B1) en je kennis over het worden van Duitsland van een totalitaire staat (B2). Beide verbanden konden worden opgelost met behulp van het stappenplan examenvraag: het verband was steeds een ontwikkeling. De benodigde kennis kon je vinden in het blok Republiek van Weimar, onderdeel van de uitleg over de historische context Duitsland.	
19	3	II	Welke stof kon je gebruiken? De eerste twee punten van deze vraag kon je puur halen op basis van je kennis. Je moest namelijk het beleid van Bismarck en Wilhelm II kort omschrijven. Deze informatie kan je terugvinden in blok 1 van de historische context Duitsland. Voor het derde en laatste punt moest je de kennis van hun beleid (A) koppelen aan het verdrag van Locarno (B). Stap II van het stappenplan examenvraag kon je hierbij helpen, het verband was een vergelijking (overeenkomst), te zien aan het signaalwoord 'continuïteit'.	

20	1	I	Benodigde algemene kennis en vaardigheden: door de algemene kennis wat polarisatie is (eventueel op te zoeken in het woordenboek) en door de prent goed te bekijken kon je deze vraag beantwoorden. Hiervoor was geen historische kennis vereist.
	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Allereerst moest je de overeenkomst bedenken tussen het communisme (A) en het Nationaal Socialisme (B) in hun houding tegenover de Republiek van Weimar. Met behulp van kennis over beide bewegingen, terug te vinden in blok 3 van de historische context Duitsland, kon je hier je antwoord beredeneren, het verband was een vergelijking (overeenkomst).
	1	III	Welke stappen moest je zetten? Om het laatste punt bij deze vraag te halen was inzicht benodigd om de tegenstellingen tussen de communisten en nationaal socialistische (A) te koppelen aan de (afgebeelde) situatie in Duitsland (B). Je moest hiervoor verder denken dan de gegeven informatie en je kennis over de instabiliteit in de Republiek van Weimar erbij halen. Deze kennis, die tevens de extra denkstap in deze vraag vormde, is terug te vinden in blok 2 van de historische context Duitsland.
21	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Door je kennis over de rijksdagbrand, welke is behandeld in blok 2 van de historische context Duitsland, kon je de eerste deelvraag reeds beantwoorden, het antwoord staat letterlijk in de aantekening. Voor de tweede deelvraag moest je een korte redenering uitvoeren: je moest de kenmerken van een totalitair regime (A) die te vinden zijn in blok 3 van de historische context Duitsland, koppelen aan geschetste situatie (B). Het verband waar het hier om ging was een vergelijking (verschil), omdat je moest beredeneren waarom Duitsland nog 'geen' totalitaire staat was.
22	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Je moest allereerst je kennis van de kenmerkende aspecten (A) koppelen aan de gekozen strategie (B), het verband was hier een vergelijking. De kenmerkende aspecten waar het hier om ging zijn terug te vinden in blok 3 van de historische context Duitsland. De tweede deelvraag kon je beantwoorden met kennis van de politieke situatie in Europa na de Tweede Wereldoorlog, een omschrijving hiervan is terug te vinden in blok 1 van de historische context Koude Oorlog. Door deze kennis (A) te koppelen aan het optreden van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (B) kon je door middel van redeneren tot je antwoord komen.
23	4	III	Welke stappen moest je zetten? Allereerst had je kennis nodig van de historische tegenstellingen in West-Europa om de prent te kunnen begrijpen. Door te kijken naar de houding van Frankrijk tegenover Duitsland, afgebeeld als hond, kon je bedenken dat dit de Frans-Duitse tegenstelling was. Hiervoor was echter wel inzicht vereist. Vervolgens moest je de symboliek achter de prent doorgronden om de tweede deelvraag te kunnen beantwoorden. Elementen die je hiervoor kon gebruiken waren de schakels van papier of het dollarteken rechts bovenin in combinatie met de wijze waarop Duitsland, als agressieve hond, is afgebeeld. Om tot het eindantwoord te komen was ook hier veel inzicht nodig, in combinatie met de historische kennis over de NAVO die besproken is in blok 1 van de historische context Koude Oorlog. Daarom is deze vraag in categorie III geplaatst.
24	3	II	Welke stof kon je gebruiken? De eerste twee punten konden gehaald worden op basis van alleen je kennis over de geopolitieke situatie in 1963 en 1987. Deze kennis is te vinden in respectievelijk blok 3 en blok 4 van de historische context Koude Oorlog. Om het derde en laatste punt te halen moest je de situatie in 1987 (A) koppelen aan de tekst van de bron (B). Stap II van het stappenplan examenvraag kon je hierbij helpen, het verband was een vergelijking (overeenkomst).

25	5	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag te beantwoorden had je veel kennis nodig over het conflict in Angola, welke is besproken in blok 2 van de historische context Koude Oorlog, maar ook veel inzicht in de symbolische betekenis van de elementen uit beide prenten. Daarnaast moest je ook gebruik maken van de vaardigheid redeneren. Allereerst moest door de elementen van de prenten te bekijken een overeenkomst zoeken over het conflict in Angola, door de boodschap van elke prent afzonderlijk te bekijken kon je deze vraag makkelijker beantwoorden. Bij de tweede deelvraag hoefde je enkel te kijken naar de verantwoordelijkheid voor het conflict in Angola. Door te kijken naar (de vertegenwoordigers van) welke landen op de prenten zijn afgebeeld kon je hier een idee van krijgen, al had je nog wel inzicht nodig. Als je de boodschap achter beide prenten had, moest je ze onderling nog met elkaar vergelijken. Dit kon door middel van redeneren, Stap II stappenplan examenvraag, het verband was dan een vergelijking. Door de grote hoeveelheid tussenstappen en inzicht die nodig waren voor deze vraag is hij in categorie III geplaatst.
26	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag te beantwoorden moest je je kennis van de kenmerkende aspecten van de negentiende en de twintigste eeuw, behandeld in blok 6 van de verlichting, de historische context Duitsland en de historische context Koude Oorlog, koppelen aan de geschetste situatie over de Dolle Mina's. Het verband, dat je kon aantonen met behulp van stap II uit het stappenplan examenvraag, was een vergelijking (overeenkomst).

74

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	6	8%
II	48	65%
III	18	24%
IV	2	3%
	74	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 97% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus en niet in Samengevat staan (zo ja: dan behoren de vragen tot één van de drie andere categorieën).

Categorie II: alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavenbundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over begrippen die niet voorkomen in de uitleg, de standaard opgegeven opgaven door de hoofddocent, en waarbij het woordenboek ook geen soelaas biedt;
- Vragen over grote-bak-stof die niet voorkomen in standaard opgegeven opgaven door de hoofddocent, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een (op de cursus behandeld) concept in een andere context gaat.